

Εργασία χωρίς αφεντικά στην Ευρώπη

των Alioscia Gastronono και Elisa Gigliarelli (Μετάφραση Barikat)

Πέντε εμπειρίες της αυτοδιαχειριζόμενης παραγωγής στο χώρο της ευρωμεσογείου : από τη Μασσαλία στη Θεσσαλονίκη, από την Κωνσταντινούπολη στη Ρώμη και το Μιλάνο, ένα ταξίδι στο πείραμα της εργασίας χωρίς αφεντικά.

Μασσαλία. Fralib: ένας ελέφαντας φέρνει τη νίκη.

Στη Γαλλία ένας ελέφαντας έχει γίνει σύμβολο του αγώνα. Το λογότυπο με τον ελέφαντα έγινε γνωστό και ταυτίστηκε με το διάσημο τσάι που παράγεται στη περιοχή της Μασσαλίας για πάνω από 120 χρόνια και οδήγησε στη δημιουργία του εργοστασίου Fralib a Gemenos, περίπου 20 χιλιόμετρα από το κέντρο της πόλης. Η πολυεθνική Unilever η οποία κατέχει την εμπορική ονομασία Elephant tea μάρκας Lipton , αποφάσισε να σταματήσει τη λειτουργία του εργοστασίου το Σεπτέμβριο του 2010 και να μεταφέρει τη παραγωγή στη Πολωνία , αναζητώντας φθηνότερη αγορά εργασίας. Έτσι 182 εργαζόμενοι έμειναν χωρίς δουλειά , ωστόσο αντέδρασαν καταλαμβάνοντας το εργοστάσιο. Από εκείνη τη στιγμή ξεκίνησαν να παλεύουν , στηριζόμενοι από το σωματείο, διεκδικώντας όχι μόνο τους μισθούς τους αλλά και το δικαίωμα να διατηρήσουν το αυτοδιαχειριζόμενο εργοστάσιο. Από τη στιγμή της κατάληψης, ξεκίνησε μια καμπάνια μποϊκοτάζ ενάντια στη Lipton και τη Unilever σε διακρατικό επίπεδο.

Στις 26 Μαΐου 2014 μετά από 1336 μέρες αγώνα και κατάληψης του εργοστασίου , οι εργαζόμενοι πέτυχαν μια ιστορική νίκη ενάντια στη Unilever , τη τέταρτη μεγαλύτερη εταιρία τροφίμων στο κόσμο. Παρά το γεγονός ότι η Fralib στερούνταν της δυνατότητας να διατηρήσει το λογότυπο Elephant, από τον περασμένο Ιούλιο, οι εργαζόμενοι ήταν τελικά σε θέση να ξεκινήσουν τη παραγωγή τσαγιού και φυσικών αφεψημάτων. Επιπλέον, ο συνεταιρισμός Scop είχε τη δυνατότητα να ξαναρχίσει την παραγωγή τσαγιού και αφεψημάτων με τη μορφή αυτοδιαχείρισης διεκδικώντας 20 εκατομμύρια ευρώ αποζημίωση από την πολυεθνική Unilever για τις ζημιές που προκλήθηκαν από το κλείσιμο του εργοστασίου. Χάρη σε αυτή τη νίκη, οι εξήντα εργάτες του εργοστασίου Fralib επέστρεψαν στην εργασία τους, αλλά αυτή τη φορά σε ένα εργοστάσιο που βρισκόταν υπό εργατικό έλεγχο . Τώρα πια ,δεν εργάζονται απλώς χωρίς αφεντικό αλλά παράγουν φυσικά βιολογικά προϊόντα χωρίς πρόσθετα χημικά, με πρώτες ύλες από τους συνεταιρισμούς των τοπικών παραγωγών, μέσα σε ένα κύκλωμα αλληλέγγυας και εναλλακτικής οικονομίας.

«Δε κάνουμε πίσω», λέει η Rima, εργαζόμενη στη Fralib για πολλά χρόνια, η οποία άρχισε να εργάζεται με συμβάσεις ορισμένου χρόνου και τώρα αποτελεί αναπόσπαστο μέλος του συνεταιρισμού. "Από τότε που ξεκινήσαμε τον αγώνα μας, συνειδητοποιήσαμε ότι έχουμε εισέλθει σε μια πολύ σημαντική φάση σε σχέση με την πορεία μας προς την απελευθέρωση ως εργαζόμενοι και ως πολίτες. Χρειαστήκαμε πολύ δύναμη, πολύ ενέργεια, έτσι και τώρα πρέπει να προχωρήσουμε, χωρίς διακοπή, χωρίς να μας καταβάλει ο φόβος », καταλήγει η Rima.

Kazona: "Δεν είναι ένα όνειρο, αλλά μια αναγκαιότητα"

Η Κωνσταντινούπολη ζει περισσότερο από ένα χρόνο στο πλαίσιο πολυπληθών κινητοποιήσεων και συγκρούσεων σαν εκείνες του Gezi Park, έχοντας επικεφαλής τα κοινωνικά κινήματα και τα συνδικάτα και βιώνει συνεχώς νέες εμπειρίες στον αγώνα ενάντια στον αυταρχισμό της κυβέρνησης, την εκμετάλλευση της εργασίας, την κερδοσκοπία των ακινήτων και τη λεηλασία των κοινών αγαθών. Η ιστορία των εργαζομένων στο εργοστάσιο Kazona ανακλύπει στο πλαίσιο αυτό, καθώς έγινε το πρώτο αυτοδιαχειριζόμενο εργοστάσιο στη Κωνσταντινούπολη, από τα μέσα της δεκαετίας του εβδομήντα. Ο αγώνας της Kazona γεννήθηκε από τη σχέση με όλες αυτές τις εμπειρίες της σύγκρουσης, ωστόσο δεν ήταν η μόνη περίπτωση αυτοδιαχείρισης στη Κωνσταντινούπολη, γέννημα αυτής της σύγκρουσης ήταν και το αυτοδιαχειριζόμενο εργοστάσιο Greif (εκκενώθηκε το Μάιο 2014 από την αστυνομία) καθώς και η εφημερίδα Karsi.

Η Diren Kazona (Αντίσταση της Kazona) βρίσκεται στην Osmanbey, μια εργατική γειτονιά με παράδοση στον αγώνα, κοντά στην πλατεία Taksim και στο πάρκο Gezi. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων έξι μηνών στο εργοστάσιο κλωστοϋφαντουργίας, ο ιδιοκτήτης άρχισε να μειώνει τους μισθούς, να απολύει εργάτες και να μειώνει τη παραγωγή. Όταν οι εργαζόμενοι αντιλήφθηκαν τα σχέδια του ιδιοκτήτη, αποφάσισαν να καταλάβουν το εργοστάσιο και να υπερασπιστούν τον εξοπλισμό, συγκρούστηκαν με την αστυνομία και αντιστάθηκαν στις απειλές έξωσης και τις βίαιες επιθέσεις.

Παρά την απουσία της συνδικαλιστικής εμπειρίας, οι εργαζόμενοι είχαν την υποστήριξη των συνδικάτων καθώς και διαφορετικών πολιτικών ομάδων. «Κατά τη διάρκεια του αγώνα έχουμε οικοδομήσει ισχυρές σχέσεις με τους γείτονές μας, οι οποίοι έχουν αντιληφθεί τις απειλές έξωσης, και έχουν αρχίσει να μας επισκέπτονται, να μας στηρίζουν, να είναι παρόντες στο εργοστάσιο κατά τη διάρκεια της κατάληψης. Ταυτόχρονα, έχουμε δημιουργήσει μια ισχυρή σύνδεση με το Φόρουμ της γειτονιάς [Φόρουμ είναι οι μορφές εδαφικής οργάνωσης της κυκλοφορίας στο πάρκο Gezi], όλα αυτά είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία του αγώνα μας», λέει ο Bulent, ένας από τους εργάτες της Kazona. «Χωρίς μισθούς και χωρίς κοινωνικό δίκτυ ασφαλείας, υπήρξαν πολύ δύσκολες στιγμές». Αντιλαμβανόμαστε βέβαια ότι η αλληλεγγύη και η λαϊκή υποστήριξη, κυρίως από το φόρουμ, ήταν καθοριστικής σημασίας και σε συνδυασμό με την αποφασιστικότητα των ίδιων των εργαζομένων κατέστησε πετυχημένο το κίνημα.

Αυτή τη στιγμή, οι εργαζόμενοι της Kazona αγωνίζονται για την κατοχή του εξοπλισμού μετά τη χρεωκοπία της επιχείρησης. Η ανάγκη να ξαναρχίσει η παραγωγή οδήγησε τους εργαζόμενους να συγκεντρωθούν και να δημιουργήσουν συνεταιρισμό ικανοποιώντας έτσι ένα κεντρικό ζήτημα, μια επείγουσα οικονομική αλλά και πολιτική κατάσταση: να αποδείξουν πώς είναι πραγματικά δυνατό να υπάρξει παραγωγή χωρίς αφεντικά, με τη μορφή της αυτοδιαχείρισης.

«Θέλουμε να δημιουργήσουμε μια εκστρατεία για την αναγνώριση του δικαιώματός μας να εργαζόμαστε και να παράγουμε χωρίς αφεντικά», λέει ο Bulent, «θέλουμε να μειώσουμε τις ώρες εργασίας, να βελτιώσουμε τις συνθήκες διαβίωσής μας, να εργαζόμαστε σε αυτοδιαχειριζόμενες επιχειρήσεις. Γνωρίζουμε ότι δεν είναι εύκολο, αλλά θέλουμε να προσπαθήσουμε. Δεν είναι όνειρο, είναι η ανάγκη να διατηρήσουμε τις θέσεις εργασίας, προκειμένου να ζήσουμε με αξιοπρέπεια.»

Εδώ και δύο χρόνια βρίσκεται σε εξέλιξη ένας αγώνας που έχει γίνει σύμβολο για το σύνολο της Ευρώπης, ο αγώνας για εργασία χωρίς αφεντικά στη Θεσσαλονίκη, μια βιομηχανική πόλη στην βόρεια Ελλάδα. Εκεί βρίσκεται ένα εργοστάσιο που έχει εγκαταλειφθεί από τους ιδιοκτήτες του, είναι ξεχασμένο από το κράτος και την κυβέρνηση και αγνοημένο από τα εργατικά συνδικάτα. Ένα εργοστάσιο στο οποίο, όπως και σε πολλά άλλα στην Ελλάδα και στη Νότια Ευρώπη, οι εργαζόμενοι απολύθηκαν από τον ιδιοκτήτη εν όψει της χρεωκοπίας. Το 2011, ωστόσο, οι εργαζόμενοι της ΒΙΟ.ΜΕ αποφάσισαν να ενωθούν και να καταλάβουν το εργοστάσιο και να αναλάβουν την παραγωγή, εμπνευσμένοι από τα κατελημμένα εργοστάσια στην Αργεντινή.

«Χάρη στην αλληλεγγύη που έχουμε μεταξύ μας έχουμε ανακτήσει τις θέσεις εργασίας, την αξιοπρέπεια των οικογενειών μας και συνεχίζουμε με πάθος και δύναμη τον αγώνα μας», λέει ο Μάκης, ένας από τους εργάτες ΒΙΟ.ΜΕ. Όπως και στις περιπτώσεις εργοστασίων της Αργεντινής, η αποκατάσταση του κτιρίου, του εργοστασιακού υλικού θα ήταν αδύνατη χωρίς τα δίκτυα υποστήριξης και αλληλεγγύης που ενεργοποιήθηκαν από τους πολίτες και τα κοινωνικά κινήματα.

Ένα κεντρικό στοιχείο της παραγωγικής διαδικασίας για τη στήριξη των εργαζομένων της ΒΙΟ.ΜΕ είναι η επανεξέταση της παραγωγής με βάση τις ανάγκες της κοινωνίας και της κοινωνικής αλλαγής. Πριν από όλα, σύμφωνα με τις ανάγκες των ίδιων των εργαζομένων, όχι μόνο σε οικονομικό επίπεδο, αλλά και από την άποψη της βιωσιμότητας του ρυθμού της εργασίας, την ασφάλεια, τις κοινωνικές σχέσεις των εργαζομένων. Ωστόσο, η παραγωγή σχεδιάστηκε σύμφωνα με τις ανάγκες της κοινωνίας, των τοπικών κοινοτήτων, των δικτύων υποστήριξης για τους εργαζομένους στο εργοστάσιο, τους γείτονες και το περιβάλλον. Εδώ και ένα χρόνο-περίπου- ο συνεταιρισμός ΒΙΟ.ΜΕ παράγει βιολογικά απορρυπαντικά.

Το εργοστάσιο που ανακτήθηκε, λένε οι εργαζόμενοι, είναι μια κοινή κληρονομιά, δεν αποτελεί περιουσιακό στοιχείο του ιδιοκτήτη, αλλά ούτε και των εργαζομένων, «είναι μέρος ενός μεγάλου αγώνα». Η διαδικασία της αυτοδιαχείρισης μετατρέπει τις καθημερινές πρακτικές με βάση τις αρχές της άμεσης δημοκρατίας, στηριζόμενη στη συμμετοχή όλων των μελών του συνεταιρισμού στις αποφάσεις της συνέλευσης. «Κάθε μέρα βρισκόμαστε στο εργοστάσιο το πρωί και αποφασίζουμε στη συνέλευση ποια θα είναι η σημερινή διαδικασία παραγωγής», λέει ο Δημήτρης, άλλος ένας εργαζόμενος της ΒΙΟ.ΜΕ «και μία φορά το μήνα έχουμε μια γενική συνέλευση όλων των μελών του συνεταιρισμού, όπου ασχολούμαστε με όλα τα θέματα που αφορούν τη διαχείριση παραγωγής, αλλά και την πολυπλοκότητα των πολιτικών θεμάτων». Η ώρα έναρξης εργασίας είναι στις επτά το πρωί, και η λήξη στις τρεις το απόγευμα. «Είχαμε συνηθίσει να λειτουργούμε κάτω από ένα αφεντικό», λέει ο Αλέξανδρος, «ενώ τώρα μαθαίνουμε να το κάνουμε για τους εαυτούς μας».

Ρώμη και Μιλάνο – Ανακαταλαμβάνοντας την Officine Zero και τη Ri-Maflow

Στην Ιταλία υπάρχουν πολλές εμπειρίες από εταιρείες που έχουν μετατραπεί σε συνεταιρισμούς που πειραματίζονται με διαφορετικές μορφές διαχείρισης της παραγωγής χάρη στο νόμο Marcora*, αλλά έχουμε επικεντρωθεί σε δύο εμπειρίες που προέκυψαν μέσα από τις συγκρούσεις και την αντίσταση κατά της νεοφιλελεύθερης πολιτικής στη διάρκεια της κρίσης: το εργοστάσιο Officine Zero της Ρώμης και το Re-Maflow του Μιλάνο.

Το έργο της παραγωγικής ανασυγκρότησης της Officine Zero γεννιέται από τον αγώνα των εργαζομένων της RSI. Πρόκειται για ένα εργοστάσιο συντήρησης τρένων που βρίσκεται στη γειτονιά της Casalbertone, κοντά στο σταθμό Tiburtina, όπου σύμφωνα με τις πληροφορίες για την αντοχή του εδάφους επρόκειτο να γίνει το κέντρο της κίνησης τρένων υψηλής ταχύτητας. Το εργοστάσιο πτώχευσε το 2011 μετά την κρίση του τομέα των σιδηροδρόμων και τη κακή διαχείριση των ιδιοκτητών της εταιρείας, που μείωνε σταδιακά τη παραγωγή και είχε απολύσει μεγάλο μέρος των εργαζομένων.

Στις 20 Φεβρουαρίου 2012 οι τελευταίοι 33 απολυθέντες εργαζόμενοι αποφάσισαν να καταλάβουν το εργοστάσιο και να απαιτήσουν την καταβολή των καθυστερούμενων μισθών. Έλαβαν ισχυρή υποστήριξη από τα τοπικά δίκτυα, διάφορα κοινωνικά κέντρα και το φοιτητικό κίνημα. Το εργοστάσιο άνοιξε στην κοινωνία και έθεσε σε κίνηση μια πολιτική διαδικασία που ονομάστηκε «Pazza Idea » («τρελή ιδέα»). Πρόκειται για μια διαδικασία που πρόεκυπτε από τον αγώνα και τη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων τομέων της αγοράς εργασίας, από την κοινωνική υποστήριξη των εργαζομένων στον αγώνα ενάντια στα αφεντικά , που είχε στόχο της το μετασχηματισμό της παραγωγής και την αυτοδιαχείρισή της από ένα συλλογικό και συνεργατικό εργοστάσιο.

Το πολιτικό αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι η δημιουργία των μετόχων της Officine Zero (μηδέν εκμετάλλευση, μηδενική ρύπανση και μηδέν αφεντικά) ένα σχέδιο μετασχηματισμού της παραγωγής σε διαφορετικούς κλάδους συνεργασίας, οι οποίοι ενωμένοι πειραματίζονται με νέα μοντέλα εργασίας και κοινωνικών σχέσεων με βάση την αυτοοργάνωση της παραγωγής και της συνεργασίας. Η δημιουργία της συγκεκριμένης εναλλακτικής πρότασης συνεργασίας αρθρώνεται από την σύνθεση πολλών διαδικασιών : εργαστήρια χειροτεχνίας, ένα εγχείρημα της επαναχρησιμοποίησης και της ανακύκλωσης, την ενεργοποίηση του παλιού εξοπλισμού που έδωσε δουλειά σε πρώην εργαζόμενους και νέους τεχνίτες, ένα κοινό χώρο εργασίας, ένα χώρο μαθητείας και μια συλλογική κουζίνα. Επιπλέον ,στον ίδιο χώρο βρήκε στέγη η Officine CLAP που παρέχει δωρεάν νομικές συμβουλές και λύνει ζητήματα συνδικαλιστικού περιεχομένου , στηρίζεται στην αλληλεγγύη, την κοινή πάλη και την οικοδόμηση των συνδέσεων μεταξύ των εργαζομένων, των προσωρινά απασχολούμενων και αυτοαπασχολούμενων.

Πάντα το θέμα της επαναχρησιμοποίησης και της ανακύκλωσης ήταν ένα θεμελιώδες ζήτημα στη περίπτωση της ανακατάληψης του εργοστασίου Ri Maflow, άλλο ένα εργοστάσιο υπό κατάληψη στην Ιταλία, στη περιοχή Trezzano sul Naviglio, κοντά στο Μιλάνο. Η εταιρία Ri Maflow είχε καταληφθεί από τους εργαζόμενους μετά τη πτώχευση, και οι περισσότεροι από τους εργάτες που τη κατέλαβαν σχημάτισαν συνεταιρισμό ανοίγοντας το εργοστάσιο στην τοπική κοινωνία στις υπαίθριες αγορές και εμπόρους της περιοχής . Με αυτό το άνοιγμα η Ri Maflow κατάφερε να καταστήσει το σύνολο της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας αλληλέγγυο στον αγώνα για τις διεκδικήσεις της και τη πολιτική της οργάνωση.

Επαφές μεταξύ των κατειλημμένων εργοστασίων.

Το τελευταίο χρόνο διεξήχθη σε διαφορετικές χρονικές στιγμές μια διαδικασία οικοδόμησης μιας πολιτικής σύνδεσης , συζήτησης και αλληλεγγύης μεταξύ των ανακτημένων εργοστασίων στην περιοχή της Ευρώπης. Κατά τη διάρκεια της δεύτερης συνάντησης των κοινωνικών κινημάτων για το χρέος τα δικαιώματα και τη Δημοκρατία, που

πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη τον Νοέμβριο του 2013 και, στη συνέχεια, τον Ιανουάριο του 2014, πραγματοποιήθηκε και η πρώτη περιφερειακή συνάντηση των ευρω-μεσογειακών οικονομιών και των εργαζομένων στο Fralib της Μασσαλίας. Με την ευκαιρία αυτή, συναντήθηκαν οι εργαζόμενοι στα αυτοδιαχειριζόμενα εργοστάσια, οι ερευνητές και οι ακτιβιστές από την Ευρώπη και τη Λατινική Αμερική για να συνδέσουν τις εμπειρίες της αυτοδιαχείρισης, να συζητήσουν, να μάθουν και να μοιραστούν την ανάλυση και την εμπειρία της πάλης, και να αρχίζουν να διαρθρώνουν και να δημιουργούν δίκτυα αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας για να ενισχύσουν την εμπειρία της αυτοδιαχείρισης.

Αυτή η διαδικασία έχει αρχίσει να δημιουργεί ένα χώρο για συζήτηση, ανταλλαγή απόψεων και έρευνα/διερεύνηση. Μια πρώτη έρευνα με βάση την εμπειρία της Αργεντινής έχει διεξάγει ο Andrés Ruggieri με το πρόγραμμα Facultad Abierta της UBA, και από την ιστοσελίδα workerscontrol.net ο Dario Azzellini παρουσίασε, μια περιοχή της έρευνας, και μια ολοκληρωμένη συζήτηση σχετικά με την αυτοργανωμένη εργασία. Η επόμενη διεθνής συνάντηση έχει προγραμματιστεί στη Βενεζουέλα, τον Ιούλιο του 2015.

*νόμος Marcora: Νόμος του 1985 βάση του οποίου –μεταξύ άλλων- επιτρέπεται η δημιουργία συνεταιρισμού από τους εργαζόμενους μιας εταιρίας που βρίσκεται υπό εκκαθάριση ή έχει πτωχεύσει με τη προϋπόθεση να διατηρηθεί ο αριθμός των εργαζομένων στην επιχείρηση ενώ οι εργαζόμενοι αναλαμβάνουν πλήρως τη μίσθωση, την αξιοποίηση και τη διαχείριση όλων των περιουσιακών στοιχείων της πτωχευμένης εταιρίας.

Πηγή: DinamoPress